

Võru Instituudi 2022. aasta TÖÖPLAAN

Instituudi struktuur 2022. aastal

Võru Instituudi struktuuris on administratsioon ning kaks osakonda:

- teadus- ja arendusosakond asukohaga Võrus Tartu tn 48 ning
- muuseumiosakond, mis tegutseb neljas paigas: Karilatsi Vabaõhumuuseum Karilatsi küla Põlva kihelkonnas, Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseum Võru linnas Kreutzwaldi 31, Mõniste Talurahvamuuseum Kuutsi külas Hargla kihelkonnas ja Vana-Võromaa Kultuurikoda Võru linnas Katariina allee 11.

Eelarve

Tulenevalt üleriigilisele üleminekule tegevuspõhisele eelarvele on muutunud ka Kultuuriministri kinnitatud valitsemisala asutuste eelarvete struktuur.

Võru Instituudi riigieelarveline finantseerimine 2022. aastal on kokku 961 881 eurot, mille hulgas on:

- tegevuskulud muuseumipoliitika kujundamiseks ja rakendamiseks 436 605 eurot;
- tegevuskulud rahvakultuuripoliitika kujundamiseks ja rakendamiseks 341 292 eurot;
- vahendid RKASile muuseumipoliitika kujundamiseks ja rakendamiseks 77 257 eurot;
- vahendid RKASile rahvakultuuripoliitika kujundamiseks ja rakendamiseks 38 256 eurot;
- remondifondi toetus Karilatsi muuseumi hoonete savipõrandate remondiks 31 000 eurot;
- programmiväline käibemaksukulu RKASi kuludelt 23 103 eurot;
- põhivara amortisatsioon 14 368 eurot.

Omatulu nii teadus- ja arendusosakonna kui muuseumiosakonna peale kokku on 2022. aastaks kavandatud teenida 56 000 €. 2021. a omatulude jäägina kantakse üle 2022. a eelarvesse 24 560 eurot.

Erinevate sihtotstarbeliste toetustena on kavandatud 95 000 €. Eelmise aasta toetuste jääk 2022.a tegevusteks on 9631 eurot.

Võru Instituudi 2022.a kogueelarve koos riigieelarvelise finantseerimise, eelmisest aastast ülekantud jääkidega, kavandatavate omatulude ja sihtotstarbeliste toetustega ning põhivara amortisatsiooniga on kokku 1 152 660 eurot. (LISA 1. Kinnitatud eelarve liigendus 2022).

Personal

Võru Instituudi struktuuris on 41,5 ametikohta, millest 2022. aastal alguse seisuga on täidetud 34,3 ametikohta. Võru Instituudis töötavad 03. jaanuari 2022 seisuga:

Administratsioon

Direktor Rainer Kuuba, sekretär Annika Teppo (asendab lapsehoolduspuhkusel olevat Tuuli Abelit), finantsjuht Tiina Kahr.

Teadus- ja arendusosakond

Osakonnajuhataja Külli Eichenbaum (1,0), täidab ka projektijuhi ülesandeid.

Teadurid Evar Saar, Sulev Iva (0,8), Helen Plado (0,25), Mariko Faster (0,5), Kerli Kirch Schneider (lapsehoolduspuhkusel)

Spetsialistid Urmas Kalla, Evely Haug, Triin Toom, Mariko Faster (0,5), Triin Nagel (0,5)

Projektijuhid Tiia Allas, Kaile Kabun (0,75), Merike Tigas, Triinu Laan (0,1)

Ajutise loomuga tööülesannete täitmiseks, samuti võru keele õpetamiseks Vana-Võromaa koolides kaasatakse töötajaid töövõtulepingutega või käsunduslepingutega.

Muuseumiosakond

Osakonnajuhataja Margit Pensa, peavarahoidja Mirja Ots.

Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseum: juhataja Aimi Hollo, koguhoidja Malle Avans, tegevusjuht Marika Sepp, aednik Tuuli Hass, külastusjuhid Heli Raudsik, Ene Hinn.

Mõniste Talurahvamuuseum: juhataja Airi Rütli, muuseumipedagoog Mare Tamtik, majandusspetsialist Urmas Tulviste (0,9). Külastusjuhi ametikoht on koondatud ja loodud koguhoidja töökoht, konkurss

koguhoidja leidmiseks veel käib.

Karilatsi Vabaõhumuuseum: juhataja kt Margit Pensa, koguhoidja Tiiu Niinemägi, muuseumipedagoog Marge Luude, arendusspetsialist Maris Veski, majandusspetsialist Janek Hämelane.

Vana-Võromaa Kultuurikoda: juhataja kt Tiia Haug, koguhoidja Karin Tohvri, galerist Stella Mõttus (asendab lapsehoolduspuhkusel olevat Jana Huult), muuseumipedagoog Lagle Lindenberg, külastajuhid Eike Koemets, Irina Taro (0,5), Terje Kivioja (asendab lapsehoolduspuhkusele olevat Minna Kuuseorgu, koormus 0,5).

Tegevus

2022. aastaks kavandatud tegevusplaan on koostatud eeldusel, et koroonapiiranguid kevadel leevendatakse. Samas on tegevusi plaanides arvestatud, et oludest olenevalt võib tulla muutusi sündmuste korraldamisel, koolide ning lasteaedadega seotud tegevustes ning muuseumite tegevustes, mis on seotud külastajatele suunatud ettevõtmistega. Koostööprojektide kulgemine võib saada mõjutatud koostööpartnerite tegevusele seatud piirangutest.

Teaduse valdkonnas jätkatakse tööd võru keele morfoloogiamuunduri ning neurotõlke arendamisega, veebisõnaraamatu ja keelekorpuste täiendamise ning parendamisega. Edasi minnakse grammatikaõpiku koostamisega. Nimeuurimise suunal tegeldakse Vana-Võromaa isikunimede ning ka kohanimede uurimisega, jätkub Eesti perekonnanimede raamatu jaoks nimeartiklite koostamine. Instituudi teadurid osalevad võimalusel ettekannetega konverentsidel ning koostavad teadusartikleid oma uurimisvaldkonnas. Sügisene konverents on sel aastal pühendatud võro kirjaniku Kauksi Ülle loominguga seonduvale.

Kuna 2021.a lõpus ja 2022.a alguses viidi läbi järjekordne rahvaloendus ja Statistikaamet eri teadusasutuste keeleteadlaste ettepanekul lisas küsimustiku hulka ka põliste piirkonnakeelte ja murrete küsimuse samas sõnastuses, nagu see oli 2011.a rahvaloenduse ankeedis, ning Statistikaameti peadirektoriga on suhelnud ja ta on lubanud Võru Instituudile anda loenduse tulemused samamoodi, nagu anti 10 aastat tagasi, siis ühe tegevusena teaduse valdkonnas tuleb töösse võtta rahvaloenduse tulemuste analüüsimine ja võrdlemine 10 a taguse seisuga. Kuna 2021.a rahvaloendus toimus teise meetodikaga ja mitte kõik Eesti elanikud ei pidanudki osalema küsimustele vastamisel, siis on tulemustes kindlasti meetodilised erinevused. Millised need erinevused on ning millist võrdlevat analüüsi saab teha 10 aasta taguste andmetega, see selgub pärast seda, kui saame Statistikaametist andmed (praeguste kokkulepete järgi eeldatavasti keset suve või varasügisel). Seejärel saab otsustada, kes ja mil moel hakkab tegelema võru keele oskajate arvu, vanuselise jagunemise, elukoha ja muude näitajate olukorra ja 10 aastaga toimunud muutuste analüüsimisega.

Arendustegevustest on mahukamad ettevõtmised võrukeelse kooliõpetuse edasiarendamine Vana-Võromaa koolides, keelepesade töö toetamine Vana-Võromaa lasteaedades ning võro kultuuriruumi ühendavate tegevuste arendamine eri organisatsioonide ja omavalitsuste koostöö kaudu. Jätkatakse võru keelt ja kultuuri tutvustavate arendusprojektidega (konkursid, võrukeelsete väljaannete kirjastamine, õppematerjalide loomine, audiomaterjalide veebileht „Helüait.ee“, multifilmide helindamine võrukeelseteks). Võro kirjanduse laiemaks tutvustamiseks avatakse augustis Võrus üheks päevaks kirjandustänav „Katariinast Kreutzwaldini“. Võro keele nädala erinevad ettevõtmised ning aasta ringi ametis olevad erinevad võru keele eestkõnelejad laiendavad võru keele kasutajaskonda ning annavad julgust võru keeles kõnelda erinevates eluvaldkondades ja teemadel. Jätkuvad järgmist Uma Pido ettevalmistavad tööd, tegeldakse suitsusaunapärandi tutvustamisega, Vana-Võromaa käsitöövõrgustiku arendamisega ja laiemalt kultuuripärandi turundamise rakendusprojektidega.

Võru Instituudi muuseumiosakonna ehk Vana-Võromaa muuseumide põhitegevused on kultuuripärandi esitlemine vastavalt iga muuseumi teemaatikale näituste ja ekspositsioonide kaudu; kogude hoidmine, täiendamine ja kasutuseks ligipääsu tagamine; erinevate muuseumitundide ning teemapäevade läbiviimine; erinevate ürituste korraldamine. Jätkatakse Vana-Võromaa kultuuripärandiga seotud teemade lisamist muuseumide töösse. Muuseumides tutvustakse Vana-Võromaa pärimust ning kohalikku kombestikku, Vana-Võromaa Kultuurikoja sisustatakse edasi Vana-Võromaa rahvarõivaste nõukoda, galeriis vahetuvad kunstinäitused, Karilatsi ja Mõniste muuseumides jätkatakse võrukeelsete lastelaagritega. Jätkuvalt antakse välja igakuist Vana-Võromaa muuseumide e-uudiskirja.

Võru instituudi muuseumiosakonna ehk Vana-Võromaa muuseumide arengukava aastateks 2022-2026 eelnõu on Sirje ja Georg Aheri juhendamisel ja muuseumiosakonna töötajate koostöös valminud ja esitatakse teadusnõukogule kinnitamiseks teadusnõukogu kevadisel koosolekul. Kui see tehtud, siis jätkatakse Võru

Instituudi uue perioodi arengukavaga sealt, kus see 2021.a suvel pooleli jäi ning loodetavasti saab selle eelnõu esitada teadusnõukogu sügiseseks koosolekuks.

1. Teadusteemad ja –projektid

1.1. Võru ja seto integreeritud keeletehnoloogia ja keeleressursid

Käesoleval aastal jätkub võru keele morfoloogiamuunduri arendamine, täiendavaid tulemusi on oodata koostööst TÜ-ga neurotolke ja neurokõne arendamisel. Arendatakse edasi ka sõnaraamatu ja keelekorpuste osa, plaanides lõpule viia selles olulised praegu veel pooleli olevad täiendused ja lisada korpustele uusi tekstimahtusid.

Võru keele morfoloogiamuunduri töörühm jätkab samas koosseisus (Sulev Iva, Jack Rueter) morfoloogiaaparaadi täiendamist võrukeelse Vikipeedia tekstide põhjal ja muunduril põhineva Libre Office'i võru keele spelleri katsetamist, tegeledes teadaolevate probleemsete kohtadega (nt koha- ja isikunimed, lühendid jms). Eesmärk on kogu süsteem saada projekti lõppaastal võimalikult kvaliteetsele ja kasutuskõlblikule kujule.

Veebisõnaraamatu ja korpuste töörühm jätkab tänavu (koosseisus Sulev Iva ja Kaur Männamaa) korpuste täiendamiseks tekstimaterjali kogumist ja veebisõnaraamatu ning korpuste andmebaasi ja otsingusüsteemi parandamist ja tõhustamist. Käesoleval aastal on plaanis võtta veebisõnaraamatus kasutusele nii praegu veel täiendamisel olev uus andmebaas ja parandatud helilahendus kui ka valmiv veebiliides sõnaraamatuartiklite parandamiseks, täiendamiseks ja uute artiklite lisamiseks. See tähendab, et praegu veel laboriversioonis olevad uuendused plaanime projekti lõppaastal põhiversiooni üle viia ja realselt tööle rakendada. Projekti lõppaastaks oleme plaaninud ka võro ja seto kirjalike ajakirjanduskeele korpuste täiendamise uute tekstimahtudega. See tähendab meie keelekorpustest seni veel puuduva ajalehtede Uma Leht ja Setomaa mitmete viimaste aastate sisu kokku kogumist, töötlust ja nende võrra olemasolevate korpuste mahu märgatavat suurendamist.

Eesti-võro-eesti masintolke arendamine neurotolke meetodil jätkub ka käesoleval aastal meie projekti korpuste ja grammatikaekspertiisi toel TÜ projektis EKT B15 „Neurotolge: kohanev, mitmekeelne ja usaldusväärne eesti masintolge“. Sel aastal ootame sellest koostööprojektist eelmisel aastal valminud esimese eesti-võro-eesti neuromasintolke prototüübi edasiarendamist ja selle tolke kvaliteedi parandamist.

Neurotolkele on lisandunud ka koostöö TÜ neurokõne töörühmaga. Eelkõige on plaanis kahe olemasoleva võro sünteeshääle (meeshääle ja tütarlapsehääle) närvivõrkude meetodil ümbertöötamine. Selle tulemusel loodame viia juba olemasoleva ja end hästi õigustanud võrokeelse sünteeskõne närvivõrkude meetodit kasutades täiesti uuele, senisest palju loomulikumalt kõlavale kvaliteeditasemele.

Aasta 2022 on EKT projekti lõppaasta, projektis plaanitud eesmärgid saavad täidetud, aga võro keeletehnoloogia teemad, rakendused ja digitaalsed keeleressursid vajavad pidevat täiendamist ning edasiarendamist kindlasti ka edaspidi. Kavandada tuleb jätkuprojekt keeletehnoloogia valdkonnas edasi liikumiseks.

Vastutav täitja on Sulev Iva.

1.2. Võru keele grammatikaõpik

Grammatikaõpiku koostamine täiskasvanutele. Jätkub käsikirja koostamine. Õpiku koostaja Helen Plado töötab koormusega 0,25. 2022. aasta lõpuks valmib sõnamuutmise peatükk ja kirjutatud ka suurem osa lauseõpetuse peatükist. Helen Plado poolt ettevalmistatud materjalid arutatakse läbi grammatika töörühmas. Grammatika töörühma kuuluvad Võru instituudi töötajatest Külli Eichenbaum, Mariko Faster, Sulev Iva, Urmas Kalla, Evar Saar ja Rainer Kuuba. Väljastpoolt Võru Instituuti osalevad töörühma töös Kalle Eller, Kaido Kama, Indrek Park, Nele Reimann.

Vastutav täitja Helen Plado, kaastäitja Sulev Iva.

1.3. Vana-Võromaa ja laiemalt Lõuna-Eesti nimede uurimine

2022. aastal jätkuvad isikunimede uurimine ning Eesti perekonnanimeraamatu jaoks nimeartiklite kirjutamine perekonnanimedest, mis seostuvad Vana-Võromaaga. Nimeartikleid koostavad Evar Saar ja Mariko Faster. Kavakohaselt peaks aasta lõpuks saama kõik veel puuduvad artiklid tehtud, st kirjutada on jäänud 220 nimeartiklit. Rööpselt koostamisega juba toimetatakse sõnaraamatu tähestikulist algusosa ja sellega kaasneb küllalt suures ajamahas ka asjade arutamine toimetajaga. Osaletakse võimaluse temaatilistel üritustel (nt nimeuurimise päevad Helsingis novembris jm) ja nimeraamatu tööseminaridel, kui neid saab korraldada. Osaletakse sõnaraamatukeskkonnas Ekilex onomastika oskussõnastiku koostamisel ja terminite täiendamisel koostöös EKI ja TLÜga.

Mariko Fasteril ja Evar Saarel on koostamisel mitmeid nimeteaduslikke artikleid. Ühiselt valmistatakse ette artiklit Leivu ala ühe osa, Lejasciemsi kohanime ja perekonnanime seostest Lätis ja Eestis. Evar Saar uurib Lääne-Võrumaa vanade külanime ajalugu, paigutamise ja külapiiride küsimusi koostamiseks koos Heiki Valguga artiklit Lääne-Võrumaa vanade külanime ja külakalmistute võrgu seostest.

Evar Saar osaleb interdistsiplinaarses projektis "Eesti rahva etnilisest ajaloost II" (EREA II), koostades erinevate ajalooajalooperioodide juurde vastavaid nimeid alaseid löike koostöös Peeter Pälli ja Fred Pussiga (EKI). Nimeuurimise projektile taotleti toetust Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetusmeetmest 15735 eurot.

Vastutav täitja Evar Saar, kaastäitja Mariko Faster.

1.4. Uuring koolijuhtide suhtumist võru keele ja kultuuri õpetamisse

Tiia Allasel on koostamisel magistrinääd teemal "Miks ja kuidas õpetada kohta?" ning selle raames uuris ta koolijuhtide suhtumist võru keele ja kultuuri õpetamisse, samuti riikliku õppekava läbiva teema *kultuuriline identiteet* tegelikkude realiseerimist paikkondliku eripära hindamise ja säilitamise seisukohast. Veebruaris valmib kokkuvõte uuringu tulemustest ning uuringu tulemustest koostab Tiia ka peatüki valmivasse magistrinääd.

Vastutav täitja Tiia Allas.

1.5. Võru kirjanduse ja koduloo andmebaaside täiendamine

Võru kirjanduse kodulehte täiendatakse lisandunud materjali osas. Koduloo andmebaaside olulist täiendamist 2022. aastal plaanis ei ole, seni tehtu hoitakse töökorras ja kasutatav.

Vastutav täitja Tiia Allas.

1.6. Uuring „Millist uut võrukeelset kirjandust on tarvis?“

Jätakub veebis läbiviidav uuring „Määnsit raamatit olõs vaia võro kiilde?“

Uuringuga täpsustatakse võrokeste ja võru keele huviliste ootusi kirjanduse osas, mida tõlkida võru keelde ning millistele vanuserühmadele on võrukeelset ilukirjandust veel vajaka.

Küsitlus algas veebikanalites detsembris 2021 ja küsitlusperiood kestis jaan-veebuar 2022. a. Kevadel analüüsitakse uuringu tulemused ja tehakse kokkuvõte.

Vastutav täitja Triin Nagel.

2. Trükised ning digitaalsed väljaanded

2.1. Võru Instituudi toimetiste 37. numbril väljaandmine

Võru Instituudi toimetiste 2022. aasta numbril koostamine, toimetamine ja trükiks ettevalmistamine. Võru Instituudi toimetiste 37. number peaks plaaniliselt trükist tulema oktoobris 2022.

Vastutav täitja on Sulev Iva.

2.2. Õppematerjalide avaldamine digiõppekeskkonnas opiq.ee

Jätakatakse opiq.ee keskkonnas Võru Instituudi kirjastuse all võrukeelsete ning võru keelt ja kultuuri puudutavate materjalide lisamist. Järjekorras on Mart Velskri „Võru kirjanduse kujunemislugu“, aga see vajab lisaks ülesannete koostamist. Lisada võiks Vana-Võromaa kodulooõpiku (autor Nele Reimann) materjali (õpikutekst + ülesanded), kuid ülesannete osa vajab sisulist toimetamist.

Vastutav täitja Triin Nagel.

2.3. Võrukeelsete audiomaterjalide veebileht „Helüait.ee“

Kodulehe helüait.ee haldamine ja täitmine võrukeelsete aja- ja ilukirjandustekstidega - <https://xn--helait-5ya.ee/>

Igas kuus ilmub koostöös Uma Lehega (Jan Rahman) üks märgotus ehk arvamislugu, kokku 12 postitust. Autorite valik ja nende juhendamine on ühine töö Uma Lehega.

Igas kuus ilmub vähemalt üks võrukeelne ilukirjanduslik tekstikogum (luule, proosateos, memuaarid, esseed vms sisuline tervik). Täpsed teosed, autorid ja kuupäevad selguvad töö käigus. Plaaniatud koostöö on instituudisise (Faster, Iva, Kalla, Allas jt) ja kindlasti tuleb koostöö vajadus partneritega väljastpoolt instituuti.

Plaanis on vähemalt kaks korda aastas (ideaalis kord kvartalis) koostada Helüaia infokiri eelneva perioodi

jooksul ilmunud uuest materjalist ning seda mitmetes kanalites (sotsiaalmeedia, listid, VI koduleht) levitada, et Helüiada tuntus ja kasutatavus kasvaks.

Uueks suunaks on koostöös TÜ eetikakeskusega Helüiadas uue rubriigi „Tiidüsjutt“ loomine ja arendamine, koostöös Triinu Laanega.

Vastutav täitja Triin Nagel.

2.3.1 Eesti Rahvaluule Arhiivi võrukeelse materjali andmebaas ja veebilehe helüait.ee sidumine arhiivi võrukeelsete helisalvestistega

Andmebaas täieneb teabega võrukeelsete muinasjuttude kohta. Niivõrd kui on võimalust viibida arhiivis, jätkab Urmas Kalla võrukeelsete salvestiste läbikuulamist ja andmebaasi kandmist, ühtlasi valib töö käigus välja palad, mille linkidega täiendada helüait.ee lingikogu. Eesmärgiks on käesoleva aasta jooksul digiteeritud salvestiste osas andmebaasiga lõpule jõuda.

Vastutav täitja Urmas Kalla.

2.4. Võru keele õpiraamat

Esimesele kooliastmele mõeldud võru keele õpiraamat avaldatakse kevadel esmalt e-õppematerjalina ja aasta jooksul otsitakse võimalusi raamatu trükkimiseks.

Vastutavad täitjad: Tiia Allas ja Kaile Kabun.

2.5. Võru kirjandusloo trükiväljaanne

Mart Velskri koostatud „Võru kirjanduse kujunemisloo“ väljaandmine raamatuna. Käsikiri on illustreeritud ja kujundatud veebiväljaandeks 2021. aastal, trükituna on raamatut kavas esitleda augustis Võrus toimuva kirjandustäna ettevõtmise raames.

Vastutav täitja Tiia Allas.

2.6. „Mino Võromaa” 31. kogumik

Pärast tänavust 35. „Mino Võromaa“ kirjatööde võistlust on kavas välja anda kogumik viie aasta parematest töödest. Viimane, 30. „Mino Võromaa“ kogumik ilmus viie aasta eest. Raamatu illustreerimiseks on sõlmitud eelkõkkulepe Võru Kunstikooli direktori Liia Leppikuga. Kunstikooli õpilaste pildid peaksid valmima hiljemalt õppeaasta lõpuks. Kava järgi ilmub raamat sügisel ja seda esitletakse võru keele nädala raames.

Raamatu koostamiseks taotleti toetust Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetusmeetmest 1420 eurot, küljenduseks ja trükiks taotletakse toetust Kulkast.

Vastutav täitja: Kaile Kabun.

2.7. Piltsõnastu 3. osa koostamine

Piltsõnastud on võru keele ja kultuuri õppimisel heaks toeks, õpetajad ning ka laste vanemad hindavad piltsõnastuid kõrgelt. Koostatakse järg kahele eelnenud sõnastule, veel käsitlemata teemadel.

Aasta esimese pooles tehakse väljavalitud teemade sõnavara keeleteoimetus, aprillist septembrini joonistab kunstnik Kristjan Luiga sõnade kohta pildid, sügisel tehakse korrektureid, toimetamine ning antakse kogutud materjal üle küljendajale. Aasta lõpuks on kavandatud valmis saada trükifail, raamatu ilmumine jääb arvatavasti 2023. aastasse.

Illustreerimiseks taotletud toetust 2500 eurot Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetusmeetmest.

Vastutavad täitjad Evely Haug, Triin Toom ja Mariko Faster.

2.8. Võrukeelsete lastelaulude plaadi väljaandmine õppevahendiks keelepesarühmadele

Vana-Võromaa lasteaedade keelepesa-rühmade õpetajate loodud laulud vastavalt teemadele, mida on vaja keeleõppeks ja võrukeelsete päevade sisustamiseks. Esimeses etapis on valminud laulik „Keelepesälaulik. Latsilaulõ võro keelen.“, mida saab veebist alla laadida PDF formaadis. 2022.a. leitakse lauluõpetaja, kes õpetab lastele laulud selgeks ja stuudio, kus saab laulud sisse laulda. Plaadi väljaandmine on planeeritud 2023 aastasse.

Vastutav täitja Evely Haug.

2.9. Fr. R. Kreutzwaldi eepose „Kalevipoeg” võrukeelne väljaanne

Eesti rahvuseepos on tõlgitud võru keelde, toimetatud, illustreeritud on teinud Võrumaa kunstnik Toomas Kuusing, käsikiri on küljendatud (288 lk). Taotlused trükikulu osaliseks katmiseks on esitatud Eesti Kultuurkapitalile ja RKK Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetusmeetmesse.

Vastutav täitja Rainer Kuuba, kaastäitjad Urmas Kalla, Aimi Hollo.

2.10. Jaan Kaplinski võrukeelsete ja Võrumaa-meelsete tekstide valimik

Eesmärk on koondada kokku ja anda välja Eesti ühe suurima kirjaniku võru keele ja vaimsusega seotud tekstid. Valimiku mahuks on planeeritud 250-280 lk, raamat on kavandatud trükist ilmuma kirjaniku 82. sünniaastapäevaks jaanuaris 2023. aastal. Trükise algkäsikirja koostajaks on Örne Kepp. Taotletud toetust 1004 eur RKK Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetusmeetmest.

Vastutav täitja Tiia Allas.

2.11. Võrukeelsete muinasjutukogude koostamine

Koostöös Eesti Rahvaluulearhiiviga on järgnevatel aastatel plaanis mitmeköitelise võrukeelsete muinasjuttude antoloogia väljaandmine. Arhiivipoolseks nõuandjaks on Mairi Kaasik. 2022. aastal teeb Urmas Kalla koostöös Mairi Kaasikuga väljaande jaoks imemuinasjuttude lõpliku valiku ja korrastab tekste keeleliselt, st eelkõige mitte-võrupäraste (nii põhjaeesti kui tartu kirjakeele) sõnade ja grammatiliste vormide asendamist. Üle tuleb kontrollida arhiivi poolt arvutisse sisestatud tekstid originaali järgi.

Vastutav täitja Urmas Kalla.

2.12. Eesti-võru elektrooniline vestmik

Eesti-võru vestmiku käsikirja esialgne fail on koostatud (koostaja Laivi Org), kuid 2021. aastal sellega tööd ei jätkatud, küll aga on kaalumisel mitmed võimalused digitaalsete lahenduste osas, tõenäoline on vestmiku sidumine Helüaidaga.

2.13. Eelkooliealistele ja noorema kooliastme lastele mõeldud multifilmid võrukeelseks

Jätkatakse telekanalites Kidzone ja Kidzone Mini näidatavate multifilmide valikulist helindamist võrukeelseteks. Mariko Faster tõlgib väljavalitud multifilme inglise keelest võru keelde. Töös on multikas „Peppa-põrss“ 6. hooaja 26 osa ja lisandub veel üks sari, mis on täpsustamisel. Multikategelastele annavad hääle võrukeelsed näitlejad ning vajadusel kaasatakse ka muusikuid.

Projekti partneriteks on OÜ Funk & Pihel (multifilmide helindamise osas koostöö) ning telekanaliteomanik Kids Network Television OÜ. Projektile on taotletud toetust 4000 eurot Rahvakultuuri Keskuse Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetamise meetmest.

Projektijuht on Rainer Kuuba, kaastäitja Mariko Faster.

2.14. Võrukeelne Täheke

Kirjastuse Kultuurileht väljaanne Täheke annab välja võrukeelse numbri novembris. Instituudi töötajad aitavad kokku panna numbri sisu ja korraldavad Täheke jagamise Vana- Võromaa koolide lastele.

Vastutav täitja Mariko Faster.

2.15. Kinkeraamatu „Tsillokõson majan“ väljaandmine

Jätkamaks traditsiooni, et kõik Vana-Võromaal sündivad lapsed saavad kingiks mingi võrukeelse kingi, mida lapsevanemad koos lastega saaks kuulata-vaadata-lugeda, siis anname välja võrukeelse illustreeritud kinkeraamatu, milleks valisime väikelasteraamatute konkursilt „Põlvepikuraamat“ välja Kertu Sillaste raamatu „Väikeses majas“. Käsikiri on tõlgitud ja raamat antakse välja koostöös kirjastusega „Päike ja Pilv“. Võrukeelne raamat on mõeldud ainult kingitusteks, müüki seda ei panda. Ka eestikeelses raamatus on viide, et võrukeelne raamat on kingitakse Vana-Võromaal sündivatele lastele, ning viide et võrukeelset audioraamatut saab kuulata Helüaidas. Trükitakse 1500 võrukeelset raamatut, millest peaks jaguma kinkida kolmeks aastaks. Kingitusi ei anta enam sünnitusmajast, vaid omavalitsuse lusikapidudel, mille toimumisajad ning sündinud laste arvu selgitab eelnevalt välja instituudi töötaja Triin Toom, kes ka raamatud OV-see kohale viib.

Projektile on taotletud toetust Rahvakultuuri Keskuse Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetamise meetmest ja Kultuurkapitalilt.

Vastutav täitja Mariko Faster, kaastäitjaks Rainer Kuuba.

2.16. Vana-Võromaa muuseumide e-uudiskiri

Uudiskiri ilmub kord kuus, teavitades ette Vana-Võromaa Kultuurikojas, Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseumis, Karilatsi Vabaõhumuuseumis ja Mõniste Talurahvamuuseumis toimuvaid üritusi, näitusi, sündmusi ning tutvustab aeg-ajalt muuseumide püsiekspositsioonide hulka kuuluvaid põnevaid esemeid. Tegemist on osaga Vana-Võromaa üldisest turundamisest. Uudiskirja tekste toimetab Kaile Kabun.

Vastutav täitja Maris Veski.

2.17. Võru Instituudi kodulehekülje ja Facebooki lehe täiendamine, Youtube'i kanali ja e-poe Uma Puut haldamine

Instituudi kodulehel olevat infot uuendatakse ja lehte täiendatakse valmivate tööde osas.

Kodulehe info uuendamise ja täiendamise eest vastutab sekretär Annika Teppo, e-poe halduse ning täiendamise eest vastutab Külli Eichenbaum, YouTube'i kanalit haldab Triin Nagel. FB lehte täiendavad jooksvalt värsked infoga instituudi töötajad.

2.18. Võru- ja eestikeelne seinakalender 2023. aastaks

Aasta teisel poolel on plaanis välja anda kakskeelne seinakalender 2023. aastaks. Ühe kuu vaatega 12 pildiga kalendrid tehakse keelepesadele, muuseumidele ja kavas on teha pühapaikade teemaline kalender. Ühe pildiga ühe ja kolme kuu vaatega kalendrid tehakse valikuliselt ja ettetellimisel.

Vastutav täitja Rainer Kuuba, kaastäitjad Annika Teppo, Mariko Faster ja Margit Pensa.

2.19. Ago Ruusi „Vana-Võromaa päevapiltinud“ kordustrükk

2020.a lõpus trükk jõudnud ja 2021. aastal ilmunud raamat osutus oodatust populaarsemaks ja kogu tiraaž osteti küllalt kiiresti ära. Raamatu teine trükk oli kavandatud ilmuma 2022.a I kvartali jooksul. Ago Ruus kogub materjali raamatu II osa jaoks, kuhu lisaks Vana-Võromaa neile päevapiltnikele, kes I osast välja jäid, on plaan lisada ka Setomaal ja Lõuna-Tartumaal tegutsenud päevapiltinud, sest üks omal ajal puutusid ka nemad kokku Vana-Võromaaga.

Vastutav täitja Rainer Kuuba.

3. Mitmesugused üritused

3.1. Vana-Võromaa koolilaste kirjatööde 35. konkurs „Mino Võromaa“

Võistluse tähtaeg on 4.03.2022, tulemused selguvad žürii abiga märtsis-aprillis. Paremad tööd avaldatakse „Mino Võromaa“ 31. kogumikus, mis ilmub töökava järgi sügisel. Paremaid kirjutajaid on plaanis tunnustada sügisel võru keele nädala aegu toimival kogumiku esitlusel. Raha 740 eurot auhindade tarvis on taotletud Rahvakultuuri Keskuselt (Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetamise meede).

Vastutav täitja Kaile Kabun.

3.2. „Hindätiidmise avvuhinna“ väljaandmine

Aastal 2022 antakse kuuendat korda välja *Hindätiidmisavvuhinda*. Kandidaatide esitamine kuulutatakse välja jaanuari lõpus, auhind antakse kätte emakeelepäeval, 14. märtsil.

Auhinnafondiks on taotletud toetust 900 eur RKK Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetamise meetmest.

Vastutav täitja Tiia Allas.

3.3. Võrukeelne viktoriin/mälumäng

Võru keele olümpiaad „Ütski tark ei sata taivast“ on kavas asendada sel aastal mälumänguga aprillis (20.04.). Sihtrühm on põhikooli vanema astme õpilased. Üks viktoriini teema on endiselt võru keel ja kultuur.

Vastutav täitja Kaile Kabun.

3.4. XX Artur Adsoni nimeline võrukeelse luule lugemisvõistlus

Koolinoorte võrukeelse luulelugemisvõistlus on kavas korraldada 12. mail Sänna kultuurimõisas. Toetust taotletakse Kulka Võrumaa ekspertgrupilt veebruaris 350 eurot ja Põlvamaa ekspertgrupilt 200 eurot.

Vastutav täitja Tiia Allas, kaastäitja Triin Nagel.

3.5. Võru linna lastefestivalil võru keele õpitubade korraldamine

Juhul kui 2022. a suvel Võru linna lastefestival toimub (kavandatud 30.-31. juuli), korraldatakse koostöös Võru linnavalitsusega festivali kahel päeval lasteprogramm Kreutzwaldi muuseumi aias, tegevust pakuvad lisaks võru keele õpitoale ka Mõniste muuseum ja Vana-Võromaa Kultuurikoda.

Vastutavad täitjad Evely Haug ja Triin Toom.

3.6. „Kogemus mass“ etenduste korraldamine

Võro keele nädalal 2021 toimuma pidanud, aga haiguspuhangu tõttu ära jäänud võrukeelse *stand-up* komöödia (*pistüjalapull*) „Kogemus mass“ esietenduse korraldamine ja järgnevate toimumispaikade korraldamine.

Vastutav täitja Triin Toom.

3.7. Võru keele laagrid lastele

Vana Võrumaa muuseumides on plaanitud toimuma suvel kaks laagrit: 4.-6 juulil Mõniste muuseumis Kuutsil ja 26.-28. juulil Karilatsi Vabaõhumuuseumis Karilatsil. Laagritesse on kaasatud erinevaid õpetajaid ja tegevusjuhte Vana Võrumaalt, toimuvad väljasõidud ja lõkkeõhtud, mitmesugused töö- ning õpitoad. Kogu laagri jooksul tegelevad lastega kasvatajad-rühmajuhid, kes suhtlevad laagrilistega võru keeles.

Vastutav täitja muuseumiosakonna juhataja Margit Pensa, kaastäitja Triin Toom arendusosakonnast.

3.8. Vana-Võromaa saatkond Seto Kuningriigis

Sarnaselt varasematele aastatele on ka sel aastal kavas korraldada Seto Kuningriigis (toimub 6. augustil 2022 Luhemaal) Vana-Võromaa saatkond, kus tutvustatakse Vana-Võromaa kultuuripärandit: käsitöö, kohalik toit, võrukeelne kirjandus jms.

Vastutav täitja Külli Eichenbaum.

3.9. Kirjandustänav „Kreutzwaldist Katariinani“

Uudse ettevõtmisena on plaanis korraldada kirjandustänav sündmus Võru linnapäevade ajal 19. augustil. Vabaõhuüritus toimub Katariina alleel Katariina II kujust Vana-Võromaa Kultuurikoja ees kuni Kreutzwaldi ausambani Lauluisa pargis. Eesmärgiks on esile tõsta Vana-Võromaa kirjanike loomingut ja rikkalikku kirjandus- ja kultuuripärandit. Kirjandustänav keskmes on kohtumised Vana-Võromaa kirjanikega. Sündmus korraldatakse koostöös Võrumaa Keskraamatukoguga, oliline meepoolne partner on ka Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseum. Projektile on taotletud toetust 747 eurot Rahvakultuuri Keskuse Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetamise meetmest. Projekti toetab ka Võru Linnavalitsus.

Vastutav täitja Aimi Hollo, kaastäitjad Tiia Allas ja Margit Pensa.

3.10. Instituudi sügisene teaduskonverents

On kavas pühendada võro kirjaniku Kauksi Üllele, kel on sügisel tulemas 60. sünnipäev. Konverentsi täpsem fookus ja korraldusmeeskond on täpsustamisel. Konverentsi ajaks on 23.-24.09. Pealkiri täpsustub. Konverents on kahepäevane, toimub Obinitsas, kuid on vaadatav ka veebi kaudu ning ettekanded tehakse ka hiljem järelvaadatavaks. Konverentsi ringkiri saadetakse välja aprillis, muu korraldustöö toimub augustis - septembris.

Vastutav täitja Evar Saar, kaastäitja Tiia Allas.

3.11. Võru keele nädal 7-13. november

Plaanitakse nädala jooksul taas erinevaid ettevõtmisi üleskutsega „Kõnõlõ mukka võro kiilt!“, kavas on korraldada tegemisi kõigile vanuserühmadele. Lasteaedade keelepasa rühmad tutvustavad mängude, laulude ja näitemängude kaudu võru keelt teistele rühmadele ja lastevanematele. Kaheteistkümnendat korda toimub võru keeles ettelugemise võistlus „Kullõ, ma loe sullõ!“. Kavas on ajastada võru keele nädalaks ka mõne võrukeelse väljaande ilmumine. Kavandatud on ka koostöö jätkamine ERRiga, aga ka teiste meediakanalitega. Sündmuste kava täpsustub aasta jooksul.

Vastutav täitja Triin Toom, kaastäitjad instituudi töötajad.

Koolitus- ja nõustamistegevus

4.1. Võrukeelsed keelepasa eelkooliealistele lastele

01.01.22 seisuga on Vana-Võromaal 17 lasteaiarühma, kus tegutseb keelepasa: Antsla Lusti LA, Hargla Kooli LA, Kuldre Kooli LA, Lasva LA, Orava Kooli LA, Põlva LA Mesimumm (2 rühma), Põlva LA Pihlapuu, Rõuge LA (2 rühma), Veriora LA, Võru LA Punamütsike, Võru LA Päkapiikk, Võru LA Sõleke (2 rühma) ja Väimela LA. Lisaks keelepasarühmadele teeb Parksepa LA muusikaõpetaja muusikaringis võrukeelseid laulumänge, kuigi lasteaias keelepasa päevi ei ole. Plaanis on kaasata uusi lasteaedu.

Lasteaedades, kus töötavad keelepasarühmad on kokku 300 last ja 50 õpetajat või muud töötajat, kes on seotud võru keele õppega. Võru keele õpe toimub üks kord nädalas. Rõuge lasteaias räägib õpetaja abi iga päev lastega võru keeles.

Eesmärk on käia lasteaedades viiel päeval nädalas ja aidata õpetajaid võrukeelse päeva läbiviimisel. Viiruseleviku tõttu on Instituudi töötajatel aeg-ajalt piiratud laste ja õpetajatega vahetu kokkupuutumine. Sellisel juhul pakuvad Instituudi töötajad abi ning tuge telefoni teel ja edastavad vajalikke õppematerjale veebi teel.

Sel aastal aprillis tutvustatakse rühmades keelepasa rändraamatukogu, võrukeelseid raamatuid ja õppemänge „Raamatuga sõbraks“ ettevõtmise abil.

Vastutavad täitjad on Evely Haug ja Triin Toom.

4.2. Võru keele ja kultuuri õpetamine Vana-Võromaa koolides

Eesmärgiks on jätkata ja püüda laiendada Vana-Võromaa koolides võrukeelsete tundide andmist nii 2021/22. õppeaasta teisel poolaastal kui ka 2022/23. õppeaasta esimesel poolaastal. Võru keele ja kultuuri õpetuse edendamise Vana-Võromaa koolides on olnud üks Võru Instituudi prioriteete.

2021/22. õppeaastal õpetatakse Vana-Võromaa 6 koolis (Põlva, Põlva Jakobi Kool, Haanja, Mõniste, Lüllemäe, Hargla) omakultuuri mitmele klassile/õpperühmale, neljas koolis (Kääpa, Orava, Vastseliina, Osula) sai õpet üks klass/õpperühm.

2022. a võrukeelse kooliõppe (instituudi kaudu toetatavaks) mahuks on kavandatud kogu aasta arvestuses: 550 võru keele ja kultuuri tundi (vähemalt 32 erinevat klassi või õpperühma);

257 võrukeelse muu õppeaine tundi (vähemalt 10 erinevat klassi);

55 võru kirjanduse tundi Vastseliina Gümnaasiumis (üks klass).

Võrukeelse õppe rahastamiseks taotleti toetust RKK Vana-Võromaa pärimuskultuuri meetmest 9000 eurot.

Vastutav täitja Tiia Allas.

4.3. Keelekoolitus õpetajatele, lasteaiakasvatajatele ja teistele täiskasvanutele

4.3.1. Täienduskoolitused lasteaiasõpetajatele võrukeelsete keelepasa loomise ja toetamise eesmärgil.

Koolituse sisuks on nii võru keele õpe kui ka praktiliste tegevustega töötoad, mis annavad uusi ideid keele õpetamiseks. Koolitustel ja õppereisidel osalevad ka võru keele õppes huvitatud lasteaedade ja koolide direktorid ning muusikaõpetajad. Aasta jooksul on planeeritud 9 koolituspäeva (sh õppereisid). Koolituspäevad toimuvad Võru Instituudis ja õppereisidena. Vajadusel toimuvad koolituspäevad Zoomi keskkonnas. Lasteaiasõpetajate koolituseks taotleti toetust Rahvakultuuri Keskuse Vana-Võromaa pärimuskultuuri meetmest taotleti 3500 eurot.

Vastutavad täitjad: Evely Haug ja Triin Toom, kaastäitja Mariko Faster.

4.3.2. Võru keele ja kultuuri õpetajate koolituspäevad toimuvad vähemalt kahel korral, kevad- ja sügispoolaastal. Augustis 2022 kirjandusreisi korraldamine Setomaale koos emakeeleõpetajate aineseksiooni ja Võromaa keskraamatukoguga.

Vastutav täitja: Tiia Allas, kaastäitja Triin Nagel.

4.3.3. Keeleõpe täiskasvanutele

Viimastel aastatel on Võrus ja Vana-Võromaal kohapeal peetavate võru keele kursuste pidamine koroonatõttu tõsiselt kannatanud. Sõltuvalt koroonalukorrast on plaanis võimalusel siiski jätkata ka selle suunaga ja pakkuda huvilistele mõnd võru keele alg- või järgkursust Võru Instituudis:

Võru keele algkursus on kokku lepitud Vastseliinas märtsis-mais. Võibolla midagi ka septembris-detsembris, loodetavasti kontaktõppena.

Võru keelt saavad üliõpilased õppida Tartu Ülikoolis.

Kursusi valmistavad ette ja õpet viivad läbi Sulev Iva ja Mariko Faster.

4.4. Keelenõu ja kohanimede alane nõustamine

Jooksvalt antakse soovijatele nõu võru keele ja kohanimede kohta. Nõustajad Sulev Iva, Urmas Kalla, Mariko Faster, Evar Saar.

4.5. Vana-Võromaa kultuuripärandi alane koolitus ja nõustamine

Soovijatele antakse nõu Vana-Võromaa käsitöö, kohaliku toidukultuuri, suitsusaunatava, Vana-Võromaa märgi kasutamise küsimustes. Tellida saab loenguid ja esitlusi Vana-Võromaa kultuuripärandi kohta.

Teadaolevad tegevused ja nõustamised:

Mahukam nõustamine on seoses Uma Meki kohvikute ja restoranide nädalate (aprill, oktoober) raames toidukohtade Uma Meki menüüde tõlkimisel võru keelde. Külli Eichenbaum.

Vaimse kultuuripärandi nimistu kannete täiendamine. Nimistu on üks võro kultuuripärandi eripära ja nähtuste tutvustamise võimalus. VKP nimistus on sissekanded aastatest 2010-2012, nendes tuleb info ajakohastada, lisada uusi materjale. Täiendamist vajavad sõira, heinaniitmise, ristipuude ja suitsusaunaga seotud kanded. Uuendatakse kui ajaressurss seda lubab. Külli Eichenbaum.

4.6. Võru keele ja kultuuri ning Instituudi töö tutvustamine

Jooksvalt võetakse vastu huvilisi, peetakse lühiloenguid võru keelest ja kultuurist ning tutvustatakse asutuse tegevust, vajadusel ka väljaspool Võru Instituuti. Tööd ja tegemisi tutvustavad instituudi töötajad vastavalt võimalustele ja soovitud teemadele.

5. Võro kultuuriruumi ühendavate ja esile toovate tegevuste arendamine koostöös teiste partneritega

5.1. VI Uma Pido ettevalmistused 2022 aastal. Pidu toimub 1. juunil 2024 Põlva Intsikurmus, VI Uma Pido teema on „Mäng“. Peo lavastajaks on Diana Leesalu, kunstnik Marion Undusk, nukujuht Taavi Tõnisson ja koreograaf Ingmar Jõela. Peo ettevalmistused jätkuvad ning koostöös muusikatoimkonna ja lavastajaga tellitakse ilmselt repertuaari juurde 1-2 laulu. Repertuaari läbiproovimine kooridega ja koostöös muusikatoimkonnaga nootide täpsustused. 2022. a toimetab Riivo Jõgi repertuaari noodid, laulude tekstid toimetab Mariko Faster. Peo lavastusmeeskond jätkab ainese kogumist võru rahvapärilikest muinasjuttudest ning rahvamängudest. Täpsustub lavastuse visuaalne kontseptsioon. Lavastaja alustab peo stsenaariumi väljatöötamist. Koosolekud toimuvad muusikatoimkonna ja loomingulise meeskonnaga. Projektijuhi ülesandeks on partnerite vahelise suhtluse koordineerimine ja rahastustootluste tegemine. Pido korraldatakse koostöös Võro Seltsiga VKKF, mille kaudu toimub ka projekti rahastamine.

Rahastust on küsitud Rahvakultuuri Keskuse Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetamise meetmest ja regionaalseid investeeringuid riigikogu kaudu.

Võrukeelse koorilaulukogumiku väljaandmine. Eelmisel aastal toimunud võrukeelsete koorilaulude ja –seadete konkursile tulnud võistlustöödest kokkupandud koorilauluraamat kõikidele kooriliikidele. Kõik konkursi laulud ei mahu/sobitu Uma Pidole ja seetõttu tehakse võrukeelse koorilauluvara mitmekesistamiseks uue repertuaariga noodivihik. Noote toimetab Silja Otsar. Laulude tekstid toimetab Mariko Faster. Noodivihiku esitus on planeeritud sügisel Võru Kandles, kuid võimalusel tuuakse varasemaks, et koorilauljad pääseksid võimalikest piirangutest. Projektijuht kooskõlastab laulude avaldamise küsimused autoritega, koostab rahastustootlusti ja korraldab noodivihiku esitluskontserdi. Rahastust on küsitud Rahvakultuuri Keskuse Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetamise meetmest ja Põlvamaa Omavalitsuste Liidult.

Vastutav täitja Merike Tigas.

5.2. Suitsusaunaga seotud kultuuripärandi tutvustamine

Suitsusaunapärand on üks osa Vana-Võromaa kultuuripärandist, mida tuleb pildil hoida ning tegevustega toetada. Instituut on osaline Vana-Võromaa suitsusaunade koostöökogus, Külli Eichenbaum on koostöökogu infojuht ning koordineerib koostöökogu tegevusi.

2022. aastal on tegevused jätkuvalt mõjutatud piirangutest, seega tegevusi ette planeerida on keeruline. Küll aga jätkub senine töö infovahetamise ning tutvustamisega. Tegevused:

- kodulehe savvusann.ee jooksev toimetamine, uudiste kogumine ja avaldamine.
- saunatavade tutvustamine erinevatel üritustel, sh rahvusvahelisel kongressil 24.-27. okt Stuttgartis (osaleb Eda Veeroja).
- saunanäituse eksponeerimise korraldus. Kureerib Kati Taal.
- saunateemalise lauamängu idee edasiarendamine. Helen Piir ja Triin Toom.
- Anna Hints'i valmiva saunafilmi tutvustamisega seotud tegevused.
- ideearendus projektiks: uute suitsusaunade lugude kogumine ja saunade pildistamine.
- saunakalendri ettevalmistamine ja väljaandmine.

Vastutav täitja Külli Eichenbaum.

5.3. Vana-Võromaa arendusprojektid: käsitöövõrgustiku arendamine ning kultuuriruumi turundamine.

Jätkatakse arendustegevusi käsitöö valdkonnas ning Vana-Võromaa kultuuripärandi turundamisel. Tegevuste sisu on täpsemalt kirjeldatud taotluses instituudi kodulehel: <https://wi.ee/et/tegemised/vana-voromaa-aronguprogramm/>

Vana-Võromaa arendusprojektide 2022 edendamiseks on taotletud rahandusministeeriumist toetust 25 000 eurot. Vana-Võromaa Käsitöö MTÜ on taotlenud käsitööarenduse sisuliste tegevuste toetuseks toetust Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetamise meetmest 14415 eurot, regionaalsed investeeringud riigikogu kaudu 5000 eurot (loomemaja ja rahvarõiva nõukoda).

Vastutav täitja Külli Eichenbaum.

5.4. Ummamuudu infolisti haldamine

List toimib aadressil ummamuudu@lists.riik.ee. Inimesi tuleb listi lisada, aadresse välja vahetada, kultuuriruumi infot edasi saata jms. Aasta alguses on listis 282 liiget. Listi haldamisega tegeleb Külli Eichenbaum, haldusõigused on jagatud ka Tiin Nagelile.

Vastutavad täitjad Külli Eichenbaum ja Triin Nagel.

5.5. Võro keele iistkõnõlõja rändameti hoidmine

2021. aastal sai teoks „Vunki mano“ mõttetalgute üks ideearendus: võro keele kõnelemisele annavad järjepidevalt hoogu erinevad tuntud võrokesed pidades vähemalt kuu aega *iistkõnõlõja* ametit ja kutsudes oma eeskujuga üles võrokesi võro keelt avalikus ruumis julgelt kõnelema. Instituut aitab *iistkõnõlõjat* tema ideede elluviimisel, korraldab ameti ja sümbolika edasiandmist järgmisele ametipidajale, jagab infot *iistkõnõlõja* tegevuste kajastamiseks loodud FB lehel ja teistes kanalites.

Vastutav täitja Triin Toom.

5.6. Koostöö Eesti Rahvamuusikatöötlaste festivaliga Mooste Elohelü

Festival toimub 15.-16.07. Võistluskontserdi kohustuslik lugu pärineb Rāpinā kihelkonnast, sealhulgas ka kihelkonna alla kuulunud küladest Lämmijärve idakaldal. Urmas Kalla koostab vajalikke sisulisi tekste ning tõlgib materjale võro keelde festivali kodulehe, kavavihiku ning teadete tarbeks. Urmase eestvõtmisel on kavas luua festivali ruumes näitus põlisest eesti asustusest teisel pool Lämmijärve. Kavas on ka festivali eelkontsert Mehikuurmas, mille programmi koostamine ja kontserdi juhtimine on Urmase kanda. Merike Tigas osaleb festivali korraldustoimkonna töös.

Vastutav täitja Urmas Kalla, kaastäitja Merike Tigas.

5.7. Koostöö Võrumaa regilauliku väljaandmiseks.

Koostööprojekt Eesti Kirjandusmuuseumi Rahvaluule Arhiiviga, mille eesmärgiks on Võromaa rahvalaulude kättesaadavaks tegemine laiale publikule, luues esmalt internetivariandi. Võrumaa regilaulikut koostab Edakai Zimmermann, toimetajaks on folklorist Mari Sarv.

Edakai on alustanud laulude ülespanekut internetti. Vastavalt vajadusele tõlgib Urmas Kalla laulude saatetekste võro keelde ja ühtlustab laulude kirjaväsi. Korrastada tuleb laulude viidetes esinevaid koha- ja isikunimesid Evar Saare abiga.

Vastutav täitja Urmas Kalla.

5.8. Noorte kaasamine võro kultuurisündmuste korraldusse

Koostööprojekt Võro Selts VKKF-ga, kus instituudi töötajad toetavad oma teadmiste ja kogemustega ettevõtmisi, mille kaudu noori tuua võro kultuuri taasloomesse. Triin Toom aitab Janek Vaabil korraldada noorte inspiratsioonikohtumisi, mille eesmärk on viia võro kultuuri huvilised noored kokku võro loomeinimestega ning pakkuda noortele osalemist või eestvedamist noortepäraste ettevõtmiste korraldamisel. Aasta jooksul on kavas korraldada kolm kohtumist (märts, mai, september 2022)

Vastutav täitja Triin Toom.

5.9. Osalemine erinevate tööühmete töös

- Vabariigi Valitsuse kohanimenõukogu töös osaleb nõukogu liikmena Evar Saar.
- TÜ Lõuna-Eesti keele ja kultuuriuringute keskuse nõukogu liikmed on Külli Eichenbaum ja Rainer Kuuba.
- Eesti vaimse kultuuripärandi nõukogu liige on Külli Eichenbaum.
- Rainer Kuuba osaleb Eesti põliskeelte koostöökogus.
- Rahvamuusikatöötlaste festivali „Mooste Elohelü“ korraldustoimkonnas osalevad Urmas Kalla ja Merike Tigas.
- Karula rahvuspargi koostöökoja liige on Rainer Kuuba.
- Vana-Võromaa suitsusaunade koostöökogu infojuht on Külli Eichenbaum.
- Kohaliku toidu kaubamärgi *Uma Mekk* komisjoni liige on Külli Eichenbaum.
- MTÜ Wikimedia Eesti korraldustoimkonnas osaleb Sulev Iva, kes on ka Wikipedia võrukeelse versiooni koordinaator.
- Võrukeelse ajalehe *Uma Leht* kolleegiumi töös osalevad Tiia Allas, Külli Eichenbaum, Rainer Kuuba ja Evar Saar. Lehe abitoimetaja on Kaile Kabun.
- Kangro-preemia komisjoni töös osaleb Tiia Allas.
- Eesti ja Soome-Ugri Keeleteaduse ajakirja peatoimetaja alates 2021. a on Helen Plado (koos Pärtel Lippusega TÜ-st).
- Võru maakonna kodanikuühiskonna tunnustuste üle otsustava žürii töös osales Võru Instituudi esindajana Triinu Laan. Tunnustuste andmist korraldab Võrumaa Arenduskeskus.
- Võru Instituut on kaugtöövõrgustiku Kupland liige alates 2021. aastast, Triin Toom on instituudi esindaja Kuplandi võrgustikus.

5.10. Osalemine rahvusvahelistes projektides:

5.10.1. Sulev Iva osaleb ohustatud keelte projekti - ELP (<https://www.endangeredlanguages.com>, kontaktisik Anna Belew) koostöövõrgustikus. 2021.a. osalemine ülemaailmsel veebiseminaridel ohustatud keelte revitaliseerimise abiliini ideekorjeks (ELP Helpdesk) ja ülemaailmse põliskeelte kümneaastaku alguse tähistamisel.

Vastutav täitja Sulev Iva.

5.10.2. Varasema Eesti-Norra ühisprojekti *Saami-Eesti keeletehnoloogia-alane koostöö: sarnased keeled, ühesugune tehnoloogia* jätkuprojektis „Võro ja seto integreeritud keeletehnoloogia ja keeleressursid“ (vt pt 1.1.) on võro keele morfoloogiamuunduri arendajana kaasatud Jack Rueter Helsingi Ülikoolist; infrastruktuuri osas jätkub koostöö Norra Arktilise Ülikooliga Tromsøs.

Vastutav täitja Sulev Iva.

5.10.3. Võru Instituut on koostööpartner Euroopa keelelise võrdsuse võrgustikus (ELEN - <https://elen.ngo>, kontaktisik Davyth Hicks). Võrgustik kogub infot Euroopa väiksemate keelte keeletehnoloogia ja keeleressursside kohta Euroopa keelelise võrdsuse projekti (ELE - <https://european-language-equality.eu>) raames, mille tulemusena valmib andmebaas ja ülevaade Euroopa keelte keeletehnoloogilistest vahenditest ja ressurssidest, vt Euroopa keelevõrk (ELG) <https://live.european-language-grid.eu>. (otsinguga „Võro“ leiab sealt nüüd ka võro keeletehnoloogilised vahendid ja ressursid). Projekti abiga loodetakse aastaks 2030 oluliselt suurendada Euroopa keelte vahelist digitaalset võrdsust.

Vastutav täitja Sulev Iva.

5.10.4. Instituut on partner rahvusvahelises koostööprojektis „Kohaliku ettevõtluskultuuri edendamine ja loomemajandusettevõtjate konkurentsivõime tõstmine Võru ja Pihkva linnas“ („Increasing entrepreneurial culture and competitiveness among artisans and craftsmen in Võru and Pskov“)

Projekti juhtpartner on Võru linnavalitsus, kaasrahastab „Eesti-Vene piiriülese koostöö programm 2014-2020“ : <http://www.voru.ee/er58-bestnest>

Külli ja Vilve nõustavad projekti juhtpartnerit (Võru LV, esindajad Kait Kabun, Tiina Hallimäe) käsitöölise loomegrupi koolitusprogrammi kavandamisel ning renoveeritavas loomemajas käsitöökorruse loomise küsimustes. Koostööprojekt kestab kuni novembrini 2022.

Vastutav täitja Külli Eichenbaum

6. Kultuuripärandi kogumine ja esitlemine Vana-Võromaa muuseumides

Vana-Võromaa muuseumide 2022.a tegevuskava on esitatud lisa 2.

Üldises osas on vastutajateks osakonnajuhataja Margit Pensa ja vastavalt muuseumidele juhatajad Aimi Hollo, Airi Rüütli, Margit Pensa ja Tiia Haug. Konkreetsete tegevuste vastutajad on ära toodud igategevuse juures.

Rainer Kuuba
direktor

Esitatud teadusnõukogule 15.03.2022, täiendatud teadusnõukogu koosolekul 29.03.2022.